

วารสารพุทธศาสนาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University

ISSN 0858-8325 © ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๗ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔

บทบรรณาธิการ

หนังสือเรื่องการล้านุกรรมของพระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตต์โต)

คำสำคัญที่ใช้อธิบายความเป็นไปของโลกในปัจจุบัน คำหนึ่งคือโลภภิวัติซึ่งบัญญัติมาจากการคำว่า globalisation ซึ่งหมายความว่าการกลืนกันเป็นหนึ่งเดียวของโลก คำนี้ สะท้อนว่าโลกในปัจจุบันนั้นล้มพังต่อเนื่องกันหมดในแบบ ทุกด้าน ความเป็นเฉพาะตัวไม่เกี่ยวข้องกับใครหรือกับอะไร เลยนั้นมีอย่างทุกที่ โรคเครษฐุกิจของไทยที่เรียกว่า “ต้มยำกุ้ง” เกิดที่ประเทศไทยแต่เดือดร้อนกันไปค่อนโลก การทำให้สภาวะแวดล้อมเสียหายในที่หนึ่งก็ส่งผลไปทั่วโลก เหตุการณ์ในที่หนึ่งสามารถถ่ายทอดให้รับรู้กันทั่วโลกเกือบ จะทันทีที่เกิดขึ้น การระเบิดตึกในเมืองการทำให้คนตื่นตระหนก กันทั่วโลกในวินาทีที่เกิดระเบิด ความรู้ การค้นพบ เหตุการณ์ ล้วนแพร่ไปทั่วทั่วโลก ความเป็นนานาชาติหรือความเป็นสากล แบบจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

หากเรามองย้อนหลังไปตามลำดับเวลา ความ ล้มพังที่เรื่องมาย ต่อเนื่องกันเช่นนี้จะลดลงเรื่อยๆ ยิ่งย้อน หลังไปในอดีตนานเท่าไร ผู้คนกลุ่มต่างๆ ก็ยิ่งห่างกันและ

ล้มพังติดต่อกันน้อยลงมากเท่านั้น ลมหายใจไม่มีการบิน คนเดินทางไปมาหากันได้ช้ากว่านี้ เพราะรถยนต์และรถไฟฟ้า กว่าเครื่องบิน ลมหายใจมีรถยกติดกันเดินทางได้เร็วกว่าลมหาย ที่คนใช้เรือ ลมหายใจเรือยนต์ติดกันเดินทางได้เร็วกว่าเรือใบ เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดในที่หนึ่งจะใช้เวลานานกว่าจะได้รับ รู้ในอีกที่หนึ่ง ในลมหายใจโลกกับพระเพื่อนพระเพงนั้น ต้อง อาศัยนักขับชุมพาณิชย์ปีกมอนเพรนอันงามพิลักษ์ ของทั้งสองฝ่ายให้ได้พึ่ง ซึ่งก็จะไปถึงแต่ละเมืองคนที่ขับ ชอกรถต้องใช้เวลานานนับปีนับเดือน ผิดกับลมหายใจที่มีโทรศัพท์ เคลื่อนที่หรือมือถือที่สามารถได้ยินเสียงและเห็นภาพของกัน และกันได้ในทันทีที่ติดต่อ ในเวลานี้แบบกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ ทุกเหตุการณ์เป็นเหตุการณ์ของโลก ต่างกับลมหายใจตี่ที่เป็น เหตุการณ์เฉพาะที่ซึ่งเกิดขึ้นในโลก แม้แต่ส่วนโลกก็ไม่ได้ แพร่ไปทั่วทุกประเทศในโลก

ในปัจจุบันเรารับรู้โลกในภาพรวมเสียจนเป็นเรื่อง ปกติธรรมชาติ เราเปิดโทรศัพท์คันซึ่งรายงานข่าวที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทุกวัน เราจึงรู้สึกต่อโลกทั้งโลกในลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียว

มากขึ้น แต่ในอดีตมีสิ่งที่เกิดขึ้นและไม่เป็นที่รับรู้จนถลวยไปโดยที่ส่วนอื่นๆ ของโลกไม่ได้รับผลกระทบใดๆ เช่นการยั่วยรรมของมายาและอินคา แทบไม่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมอื่นๆ แม้วัฒนธรรมใหญ่อย่างอียิปต์ก็มีผลกระทบต่อชนชาติอื่นไม่มาก ความรู้ทั่วโลก อย่างสูญไปโดยไม่มีเครื่อง ภารยัวยรรม ลุ่มน้ำลินธุก์เหลือหลักฐานไม่มาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกในช่วงเดียวทั่วโลก บางเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกัน บางเหตุการณ์ก็ไม่เกี่ยวข้องกัน และการเกี่ยวข้องก็เป็นไปในขอบเขตจำกัด เช่นการอพยพของอารยัน แทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องอะไร กับจีนหรือไทย อารยันเข้ามาเกี่ยวข้องกับเอเชียก็หลังเวลา นั้นมาก

เรื่องความเป็นไปที่สำคัญของคนกลุ่มต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะที่ก่อความลำเร็วหรือความล้มเหลวอย่างรุนแรงนั้นเรียกว่า อารยธรรม กลุ่มนคนที่เร้าคึกข่ายอารยธรรมนั้นทั้งที่เป็นกลุ่มที่สร้างอารยธรรมอันยิ่งใหญ่และกลุ่มเล็กๆ ที่เราให้ความสนใจ และโดยที่อารยธรรมของโลกตะวันออกและตะวันตกแม้เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน แต่เข้ามาล้มพังกันช้านาน 逮จึงมักแบ่งเป็นอารยธรรมตะวันตกนั้นก็ไม่ใช่เกิดขึ้นในโลกตะวันออก อารยธรรมตะวันตกนั้นก็ไม่ใช่เกิดขึ้นต่อมากในโลกตะวันตกมากกว่าพิจารณาจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นที่เกิดของอารยธรรม อารยธรรมที่เป็นตะวันตกแท้ๆ ก็คือ กรีก โรมัน มีเมโลไปเตเมีย อียิปต์ เกี่ยวข้องอยู่บ้างส่วน คานาไนต์ คาลไชร์ อีบรา ยิตไทด์ เติร์ก กียากที่จะบอกว่าเป็นตะวันตก jin อนเดียนนั้นจัดเป็นอารยธรรมตะวันออกซึ่งที่จริงหากจะนับตะวันออกทั้งหมดก็ควรรวมตะวันออกกลาง มีเมโลไปเตเมีย เป็นต้น เช่นไรด้วย

ในระยะแรกๆ ความล้มพันธ์ทางอารยธรรมมีลักษณะการมองเป็นแบบตะวันตกมองโลกตะวันออก หรือโลกตะวันออกมองโลกตะวันตก แต่ในปัจจุบันความเป็นตะวันตกตะวันออกลดลง เพราะอารยธรรมแพร่ไปมากกันมากขึ้น แนวโน้มที่จะพัดถึงอารยธรรมโดยรวม หรืออารยธรรม

โลกมีมากกว่า และความลับพันธ์ระหว่างอารยธรรมก็ไม่ได้เกิดขึ้นตอนที่อารยธรรมมากรบทกันเท่านั้น แต่อารยธรรมที่มากรบทกันต่างก็เป็นผลลัพธ์ มีเกิด มีการคลี่คลายขยายตัวจนเคลื่อนมากรบทกัน สมัยหนึ่งเรามีรู้จักฝรั่ง แต่การค้าทางทะเลและการล่าอาณานิคมของฝรั่ง ทำให้เราต้องรู้จักฝรั่ง ถ้าเริ่มจากตอนต้นของประวัติศาสตร์ คงรู้สึกว่าเราบังฝรั่งไม่เกี่ยวข้องกัน ลิงที่เกี่ยวข้องกันสมัยหนึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องกันในสมัยต่อมา หรือลิงที่เดิมไม่เกี่ยวข้องกันต่อมาอาจเกี่ยวข้องกันได้ ความรู้วิทยาศาสตร์สมัยแรกๆ ก็รู้เป็นเรื่องๆ ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกัน เมื่อเวลาผ่านไป ความรู้ที่สะสมมีมากขึ้น คนก็เห็นความลับพันธ์นี้ นำมาปรับใช้ เกิดเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เกิดลิงประดิษฐ์ และเกิดเทคโนโลยีได้มากมาก ความรู้เรื่องกรีกไม่เกี่ยวกับญี่ปุ่นเลย แต่ญี่ปุ่นก็เอาความรู้เรื่องกรีกโบราณมาสร้างการตูนญี่ปุ่นสมัยใหม่ ขายต่างประเทศได้ ความรู้จะอาจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกันหรือไม่ ความเกี่ยวข้องกันของความรู้ บางครั้งก็ต้องอาศัยเวลาและความฉลาดของคนที่จะมองเห็นความเกี่ยวข้องนั้น การมีความรู้ทั้งหลายจึงมีประโยชน์

เรื่องราวของมนุษย์นั้นซับซ้อนและมากมาย การเล่าเรื่องมนุษย์ทั้งโลกตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบันนั้นต้องมีการจำกัดกรอบหรือขอบเขต และมีการคัดสรร เล่าละเอียดมากก็ได้ น้อยก็ได้ หนังสืออารยธรรมทั้งหลายเป็นเช่นนี้ และแม้ว่าจะเล่าอย่างไม่ละเอียดนักก็ตาม เรื่องก็ยังซับซ้อนอยู่บางครั้งจับต้นชนปลายไม่ค่อยถูก คนแต่งหนังสือจะมักทำคำโครงสร้างลำดับเหตุการณ์ไว้ให้เห็นการเกิดก่อนหลัง และความเกี่ยวข้องกันของเหตุการณ์ทั้งหมดไว้ เป็นการช่วยให้ผู้อ่านจำและเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้จ่าย เช่นระยะเวลาของโลกราตีสอลาใกล้กับพุทธกาล แม้ว่าโลกราตีสอลาไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า แต่ก็อาจทำให้เห็นว่าเป็นช่วงเวลาที่มีความคิดต่อต้านวัตถุนิยม และแสวงหาชีวิตที่เป็นสุขอย่างแท้จริงคล้ายๆ กัน

ความต้องการเด็กครองเช่นนี้มีอยู่ และผู้เขียนก็มักจะต้องการให้ผู้อ่านลำดับเรื่องราวด้วย ได้โดยสังคาย ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นอะไรมากที่สุด ทำเด็กครองเช่นนั้นไว้ โดยปกติแล้วเด็กจะอยู่ที่ส่วนต้นหรือส่วนท้ายของหนังสือ และมักนิยมใช้ลำดับเวลาเป็นกรอบความคิด ซึ่งอาจเรียกว่า กาลานุกรรมตามที่พระพรมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ตั้งชื่อหนังสือของท่านก็ได้ การที่กล่าวถึงเรื่องโลกาภิวัตน์และอารยธรรมของโลกมาทั้งหมดก็เพื่อจะให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า กาลานุกรรมเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผู้เขียนช่วยผู้อ่านให้หาความรู้อย่างมีกรอบเวลา อันเป็นที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง หรือแม้ไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรงก็เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในโลกในช่วงเวลา นั้นๆ เมื่อท่านเจ้าคุณพระพรมคุณภรณ์เขียนหนังสือ Jarvis นุ จาเร็จธรรม ท่านก็มีความคิดในเรื่องนี้อยู่ ดังที่ปรากฏในคำน้อมโนทานในการพิมพ์หนังสือ Jarvis นุ จาเร็จธรรม ครั้งที่ ๑ ว่า

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ในโอกาสที่จะตีพิมพ์

หนังสือ Jarvis นุ จาเร็จธรรม ครั้งใหม่ ได้มองเห็นว่าหนังสือดังกล่าวมีเนื้อหามากนัก ทำให้เล่มหนาเกินไป จึงคิดจะจัดปรับและตัดบางส่วนให้หนังสือลดขนาดลง พร้อมกันนั้นก็คิดว่าจะทำกาลานุกรรม คือลำดับเหตุการณ์ ลำดับในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา มาพิมพ์ไว้ต่อท้ายหรือเป็นภาคผนวกของหนังสือ นั้นด้วย จะได้ช่วยให้ผู้อ่านได้ความรู้ ความเข้าใจซัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้ใช้เวลาไม่น้อยเขียนกาลานุกรรมดังกล่าวจนเสร็จ

กาลานุกรรมดังกล่าวเมื่อเขียนแล้วท่านเจ้าคุณเห็นว่า “กาลานุกรรมนั้นมีความยาวมาก หนังสือ Jarvis นุ จาเร็จธรรมเอง แม้จัดปรับใหม่แล้วก็ยังหนา ถ้าให้กาลานุกรรมต่อท้ายเข้าไปก็จะหนาเกินสมควร” จึงไม่ได้พิมพ์รวมไว้

หนังสือกาลานุกรรมที่ท่านได้รับรวมไว้นั้นเป็นงานที่มีผู้เห็นคุณค่า และได้ช่วยทำให้หนังสือมีคุณค่ายิ่งขึ้นด้วยการเดินทางไปถ่ายภาพในชุมพทวีป และตามเล้นทางสายไหม เพื่อนำมาเป็นภาพประกอบ รวมทั้งได้ขออิชลิทึชภาพประกอบอีก ให้เป็นไปโดยชอบ และท่านได้แสดงวัตถุประลังค์ไว้ชัดเจนว่า

หนังสือนี้เป็นเรื่องของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีทั้งการสร้างสรรค์ และการทำลาย โดยมีภาวะจิตใจและภูมิปัญญา ของมนุษย์ แห่งหรือชั่วอนอยู่เบื้องหลัง รวมแล้วในด้านหนึ่งก็เป็นประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา และอีกด้านหนึ่งของโดยรวมก็คือการธรรมของมนุษย์ ถ้ารู้จักศึกษา ก็หวังว่าจะเป็นประโยชน์มาก ทั้งในแง่เป็นความรู้ข้อมูล เป็นบทเรียน และเป็นเครื่องประุของความคิดในการสร้างสรรค์พัฒนา อารยธรรมกันต่อไป

หนังสือกาลานุกรรมนี้เป็นเรื่องราวดีกวัก อารยธรรมของมนุษย์ที่เลือกสรรมาร้อยลังเขป คัดเอาเฉพาะที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่อุปัตติและเผยแพร่แพร่ไปในโลก เกิดความเจริญรุ่งเรือง และมีความเลื่อม ความแตกทำลายไปในที่ต่างๆ ของโลก ในแง่นี้พระพุทธศาสนาจึงเกี่ยวข้องล้มพันธ์ กับเหตุการณ์ของโลก และมีฐานะเป็นอารยธรรมหนึ่งในโลก ในแง่เกี่ยวข้องล้มพันธ์ท่านเจ้าคุณได้บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของโลกส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไว้ในแง่ที่เป็นอารยธรรมหนึ่งของโลก ท่านก็ได้เทียบเคียงโดยกាលเวลากับอารยธรรมอื่นในช่วงเดียวกัน ดังนั้นการที่มีผู้เห็นไปว่าท่านเจ้าคุณยกย่องพระพุทธศาสนาโดยพูดถึงอารยธรรมอื่นทั้งๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เป็นการยกย่องพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยอารยธรรมอื่นนั้น จึงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

อารยธรรมในอดีตนั้นเป็นครูของอารยธรรมในปัจจุบันที่จะต้องพัฒนาต่อไป เพราะอารยธรรมมีความสำคัญ

และความล้มเหลว มีดีและร้าย มีการตัดสินใจในทางสร้างสรรค์ และทำลาย เราเปลี่ยนอารยธรรมในอดีตไม่ได้แต่ใช้เป็นครู ที่จะทำให้เกิดความสร้างสรรค์และเลี่ยงการทำลายที่จะเป็นไปในอนาคตได้ ความสำเร็จของคนพากหนึ่งอาจได้มาด้วยความล้มเหลวและการลุญจ์เลี่ยงของคนอีกพากหนึ่งได้ เราจะอยู่อย่างไรจึงจะล้างโดยไม่ทำลาย และเราจะอยู่อย่างไรหากมีการทำลายเกิดขึ้น เช่นการที่เน้นศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงปัญญาอย่างที่น่าล้นท่า แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้ลักษณะในวิถีชีวิตประชาชน ทำให้การทำลายทำได้ง่ายเพียงการทำลายนาล้นท่า ต่างกับศาสนาอินดูที่ยังเหลือเชือให้อินดูเจริญขึ้นในเมืองได้ หากเราต้องการรักษาศาสนาไว้ก็ต้องระวังมิให้มุ่งไปในทางแก่นอย่างเดียวแต่ต้องรักษาเปลือกที่จะคุ้มครองแก่นไว้ด้วย หากพระลงมือเป็นผู้รักษาแก่นของศาสนา ก็ต้องมีครั้งท้ายของประชาชนที่จะอุปถัมภ์ค้ำชูพระลงมือ ศาสนาและศาสนาตัวอื่น การจะเป็นเช่นนี้ได้ก็ต้องมีวิธีแสดงความนับถือศาสนาด้วยการปฏิบัติตนและด้วยพิธีกรรมอันเป็นวิธีปฏิบัติโดยเคราะห์ต่อพระรัตนตรัยโดยจิตครรภามั่น ผู้ที่มีครรภาราคือผู้ที่รักและรักษาศาสนา ถ้ามีทั้งครรภาราและปัญญา ก็ต้องสุด แต่ผู้มีปัญญารู้ศาสนาโดยขาดครรภาราอาจจะไม่เป็นผู้ที่รักและรักษาศาสนา คนสองพากแกร่งเป็นผู้ทำให้สถาบันศาสนามั่นคงกว่าคนพากหลังซึ่งอาจไม่เพียงรักษาแต่ทำลายด้วยก็ได้

การที่อารยธรรมมีทั้งการสร้างและการทำลาย เมื่อพูดถึงอารยธรรมในช่วงเดียวกัน บางทีก็เป็นช่วงแห่งการสร้างด้วยกันทั้งพระพุทธศาสนาและอารยธรรมอื่น บางทีก็เป็นตรงข้าม ต้องพูดไปตามที่เป็นจริง การพูดตามที่เป็นจริงเป็นเรื่องที่อารยธรรมประลังค์อยู่แล้ว ฝรั่งหรือชาติอะไรที่กานุกรุมพูดถึงก็คงไม่กราดเพราเท่าที่อ่านดูก็พูดกัน เช่นนี้เป็นปกติแม้ในหมู่ฝรั่งด้วยกัน เช่นเดียวกัน หากเราจะพูดถึงประวัติศาสตร์ของพม่าหรือเขมร จะพูดถึงการรุกรานของไทยก็เป็นเรื่องข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ไม่ได้เป็นการให้ร้ายลบหลู่หรือใช้เป็นเครื่องมือในทางไม่ควรอย่างที่คนไทยหรือฝรั่งปฏิบัติต่อพระพุทธรูปอย่างไม่เหมาะสม อันเป็นเรื่องที่สมควรจะกราด ทำนเจ้าคุณมีได้ทำเช่นนั้นในหนังสือกานุกรุมอย่างที่มีผู้เห็นไปเช่นนั้น หนังสือของท่านเป็นการรายงานข้อมูลตามปกติเช่นเดียวกับเค้าโครงลำดับเหตุการณ์ในหนังสืออารยธรรมทั่วๆ ไป เป็นแต่นำเรื่องพระพุทธศาสนามาเป็นศูนย์กลางเพื่อให้คนสนใจใหม่ที่รู้อารยธรรมโลกลามารถลำดับเรื่องราวได้กว้างขวางขึ้นไปในระดับอารยธรรมโลก อันเป็นประโยชน์เชิงวิชาการ และเป็นคุณปการแก่การศึกษา เป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือมีค่าที่ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาควรอ่าน

